

Prof. Grdinić osobitu pažnju posvećuje trogirskom dominikancu i zagrebačkom biskupubl. Augustinu Kažotiću, koji je dao novi polet hrvatskom zdravstvu i ljekarništvu početkom XIV. stoljeća. S prirodnim znanostima i farmaceutskim umijećem učeni dominikanac upoznao se za studija na Pariškom sveučilištu (1287.–1293.). Kasnije, kao zagrebački biskup, Augustin Kažotić suosjeća s bijedom i neznanjem povjerenih mu vjernika. Uvjeren je da se praznovjerju i magijskim činima može suprotstaviti znanjem i poboljšanjem higijene i zdravstvenih uvjeta u najširim slojevima naroda. U tom smislu treba razumjeti Kažotićevu skrb za prosvjetu, gradnju bunara u Zagrebu i Cerniku, sadnju ljekovitog bilja i drveća u Cerniku i Vugrovcu, gradnjom hospicija za siromašne u Zagrebu itd.

Ilustrirana povijest hrvatskoga ljekarništva prof. Vladimira Grdinića izvrstan je podsjetnik na ljekarnička i medicinska dostignuća Hrvata tijekom minulih stoljeća i poticatelj je na daljnja istraživanja naše bogate znanstvene prošlosti, pa će najtoplije preporuča ne samo znalcima nego i svim ljubiteljima hrvatske kulturne i znanstvene baštine.

Franjo ŠANJEK

Sveti Antun Padovanski i Hrvati. Radovi simpozija u prigodi 800. obljetnice rođenja sv. Antuna Padovanskoga (1195.–1995.) održanoga u Zagrebu 1. i 2. rujna 1995. godine; »Kačić«. Zbornik Franjevačke Provincije Presvetoga Otkupitelja, sv. XXVII.–XXVIII., Split 1995.–1996., 592 str.

U organizaciji *Komisije za studijsku i izdavačku djelatnost* Vijeća franjevačkih zajednica (VFZ) održan je početkom rujna 1995. godine u samostanu franjevac konventualaca na Svetom Duhu u Zagrebu znanstveni skup pod radnim naslovom »Štovanje sv. Antuna Padovanskoga među Hrvatima«. Održana predavanja su priređena za tisak i cjelovito objavljena u opsežnom dvobroju zbornika »Kačić«. Zbornik započinje kratkim uvodnim slovom fra Hrvatina Gabrijela Jurišića, predsjednika *Komisije za studijsku i izdavačku djelatnost* i glavnog urednika zbornika »Kačić« (7–8). Slijede brojni pozdravni govori i čestitke u prigodi održavanja simpozija (11–24). U drugoj cjelini Zbornika doneseni su neki važni dokumenti Crkve i Franjevačkoga reda: dva pisma pape Ivana Pavla II. (u prigodi jubileja sv. Antuna i 50. obljetnice njegova proglašenja naučiteljem Crkve, 27–33); apostolsko pismo pape Pija XII. *Exulta, Lusitania felix*, kojim se sv. Antun Padovanski proglašava naučiteljem cijele Crkve (latinski izvornik i hrvatski prijevod, 34–41); sv. *Antun novi čovjek*, pismo generala franjevačkih obitelji prigodom istoga jubileja (43–58) i *Poruka* fra Jure Šarčevića, predsjednika VFZ-a, u povodu početka »Antunovske godine« (60–61).

Središnji dio Zbornika čine prilozi predavača na znanstvenom skupu. U prvih nekoliko radova predstavljen je sv. Antun kao teolog, franjevac, naučitelj te je s teološkog i sociološkog aspekta ukazano na »antunovski fenomen«. Cjelinu stručnih radova otvara prilog fra Nikole Vukoje »Sv. Antun Padovanski učitelj duhovnosti, teolog i crkveni naučitelj« (65–100) u kojemu autor, oslanjajući se na različite studije o teološkoj misli sv. Antuna, kao i na teološke tekstove iz njegovih propovijedi, daje opći prikaz Antunove teološke, duhovne i pastoralne misli. Fra Atanazije J. Matanić razmatra, služeći se spisima sv. Antuna i sv. Franje, odnos dvojice svetaca te ulogu prvoga u životu početnoga naraštaja franje-

vačkoga reda (»Sv. Antun franjevac«, 101–105). Isti autor razlaže tzv. »antunovski fenomen«, tj. činjenicu da je sv. Antun najomiljeniji pučki svetac (»Sv. Antun čudotvorac i pučka pobožnost«, 106–112). Polazeći od toga da je sv. Antun »svetac svega svijeta«, fra Bono Zvonimir Šagi nastoji ukazati na povijesne i socijalne okolnosti koje su utjecale na širenje i masovnost antunovske pobožnosti među najširim slojevima katoličkoga puka (»Fenomen štovanja sv. Antuna«, 113–123).

Nakon navedenih teoretskih rasprava slijedi niz priloga u kojima se obrađuje povijest i sadašnjost štovanja sv. Antuna Padovanskog u hrvatskome narodu (prikaz je podijeljen po današnjim franjevačkim provincijama). Fra Josip Sopta predstavlja »Štovanje sv. Antuna u Franjevačkoj Provinciji sv. Jeronima i osobito u Dubrovniku« (125–152) te naglašava da je, uzevši u obzir veliki broj franjevačkih samostana na području Dubrovačke biskupije, antunovska pobožnost bila mnogo raširenija u južnim krajevima. Brojna svjedočanstva o štovanju sveca u Dubrovniku čuva Arhiv samostana (molitvenici, brevijari i knjige o sv. Antunu; likovni prikazi i dr.). »Sv. Ante u Provinciji Presvetoga Otkupitelja« tema je rada fra Josipa Ante Solde (153–170) u kojemu prikazuje propovijedi i pjesme iz 18. st. (fratri Jeronim Filipović, Petar Knežević, Ivan Radonić), gradnja crkava, oltara, kipova i slika u čast Sveca u dalmatinskom zaleđu, osnutak nabožnih udruga te na kraju ističe doprinos velikoga štovatelja sv. Ante – fra Stanka Petrova († 1963.). Povijest, istraživanje i obnova »Crkvice sv. Ante na Gripama u Splitu« predmet je istraživanja Stanka Piplovića (171–180), dok fra Emanuel Franjo Hoško razlaže štovanje sv. Antuna u radu »Sv. Antun Padovanski u kontinentalnoj Hrvatskoj« (181–188). U radu »Sv. Antun u Đakovu« (189–193) s. Mariangela Žigrić ukazuje na njegovanje antunovske pobožnosti u franjevačkoj crkvi Bezgrješnoga Začeca te prenošenje proštenja 1912. godine u crkvu sestara sv. Križa. Ante Sekulić bavi se problematikom »Štovanja sv. Ante Padovanskoga među Podunavskim Hrvatima« (195–202). Razlaže ulogu franjevacu u doseobi hrvatskoga puka na ove prostore tijekom prošlosti te navodnjem crkava u pojedinim mjestima predstavlja antunovsku pobožnost u bačkom dijelu Podunavlja. »Sv. Anto u Provinciji Bosni Srebrenoj« tema je priloga fra Ladislava Fišića (203–214). Autor ističe da je jedna od sržnih značajki vjerskog života bosanskih Hrvata štovanje sv. Antuna Padovanskog. Zahvaljujući djelovanju bosanskih fratara štovanje se prenijelo i na područja Srbije i Kosova, a kult sv. Antuna bio je prisutan i u životu bosanskih inovjeraca (poglavito muslimana). U prilogu pod naslovom »Sv. Anto ekumenski svetac u Sarajevu« (215–235) fra Ljubo Lucić prikazuje tijek i značaj franjevačke nazočnosti u Sarajevu te ulogu crkve sv. Ante na ekumenskom okupljanju i zbližavanju ljudi različite vjerske pripadnosti. U radu »Hercegovina sv. Anti« fra Žarko Ilić (237–258) iznosi najvažnije podatke o štovanju sv. Antuna Padovanskog u hercegovačkom kraju. Navodi nekadašnje i sadašnje crkve, zavjetne kapelice, kipove i slike, groblja i usputne spomenike posvećene sv. Anti; prikazuje čineve javne i privatne pobožnosti, osnutak i rad brojnih dobrotvornih i duhovnih ustanova te glazbenih udruga nastalih poradi štovanja padovanskoga sveca.

Slijede radovi posvećeni antunovskoj pobožnosti u preostala tri franjevačka reda. U prvom prilogu (»Štovanje sv. Antuna u Provinciji sv. Jeronima franjevacu konventualaca«, 259–268) fra Ljudevit Maračić predstavlja raznorodne vidove vjerske i kulturne povezanosti ove provincije i Padove te oblike prisutnosti kulta sv. Antuna (karitativno-socijalna djelatnost,

pisana riječ i dr.). U radu »Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u Provinciji sv. Leopolda Mandića franjevac kapucina« (269–275) fra Mirko Kemiveš analizira propovijed posvećenu sv. Antunu koju je objavio kapucin fra Štefan Zagrebec u djelu »Hrana duhovna« (Zagreb 1723.), a u nastavku izlaganja opisuje štovanje sv. Antuna u kapucinskim crkvama u Hrvatskoj (Zagreb, Rijeka, Varaždin, Karlobag). Činjenicu da je štovanje sv. Ante Padovanskog u Provinciji franjevac trećoredaca glagoljaša« bilo iznimno rašireno potkrepljuje fra Petar Runje (277–285) navođenjem podataka o najstarijim liturgijskim knjigama na staroslavenskom jeziku i glagoljskom pismu, koje su trećoreci koristili od početka svojega djelovanja na hrvatskim prostorima.

U nastavku se obrađuje nekoliko općih tema. Fra Anđelko Barun predstavlja pobožnost zvanu »Kruh sv. Ante« (287–306), koja je nastala i poznata u čitavome svijetu kao institucionalizirani oblik davanja milodara za kruh gladnima na čast sv. Anti. »Sv. Antun u hrvatskoj književnosti, s posebnim osvrtom na propovijedi o. Hilariona Gašparotija« tema je razmatranja Josipa Bratulića (307–336). Fra Hrvatinić Gabrijel Jurišić raščlanjuje brojne hrvatske prijevode pjesme »Si quaeris«, koju je bl. Julijan iz Speyera († 1250.) spjevao i uglazbio u čast sv. Antuna (»Hrvatski prijevodi pjesme Si quaeris«, 337–366). Statističke podatke o broju crkava posvećenih padovanskome svecu i temeljne podatke o »Ikonografiji sv. Antuna Padovanskoga u Hrvatskoj« iznosi fra Anđelko Badurina (367–378). »Hrvatski glazbenici sv. Antunu u čast« naslov je rada fra Izaka Špralje (379–389) u kojemu se ističe prisutnost glazbene baštine posvećene sv. Antunu na hrvatskim prostorima, od ranoga srednjeg vijeka do najnovijeg vremena. Vrijednost te bogate glazbene baštine je i prisuće sva tri liturgijska jezika koji su se upotrebljavali u Hrvatskoj (latinski, crkveno-slavenski hrvatske redakcije i živi hrvatski jezik). Na osnovi znanstvenih ekspertiza izvršenih u prigodi rekognicije posmrtnih ostataka sv. Antuna 1981. godine, Stella Fatović-Ferenčić i Vladimir Dugački iznose mišljenje o »Zdravstvenom stanju i uzroku smrti sv. Antuna Padovanskog« (391–398). Cjelina završava iznimno vrijednom »Bibliografijom o sv. Antunu Padovanskom na hrvatskom jeziku« (gotovo 2000 jedinica) koju je sastavio Petar Rogulja (399–516).

U dodatku Zbornika fra Hrvatinić Gabrijel Jurišić objavljuje mali izbor tekstova pod zajedničkim imenom »Hrvatska pisana riječ o sv. Antunu Padovanskom« (tekstovi Tome Babića, Petra Kneževića, Ivana Radonića i Ive Perana, 519–559). Glavni urednik Zbornika autor je i kratkog priloga o popratnim zbivanjima tijekom održavanja znanstvenoga skupa o sv. Antunu Padovanskom (560–568). Na kraju Zbornika nalaze se kazala osobnih i zemljopisnih imena (569–581), popis suradnika u Zborniku (582–583), opći podaci o izdanjima zbornika »Kačić« (584–588) te sadržaj (589–592).

Lovorka ČORALIĆ, Zagreb

Fra JOSIP ANTE SOLDO, **Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću**, knjiga druga, Ogranak Matice hrvatske u Sinju, Sinj 1997., 463 str.

Grad Sinj i Sinjska krajina u 18. stoljeću, poglavito njihova demografska, gospodarska, društvena, kulturna i vjerska sastavnica, tematski su okvir druge knjige iz pera proučavate-